МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ГАЛАСЮК КАТЕРИНА АРТУРІВНА

УДК 640.41:330.341.1:061.5

ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі економіки та управління туризмом Одеського національного економічного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, професор
Герасименко Віктор Григорович,
Одеський національний економічний
університет Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри економіки та управління туризмом

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Михайліченко Ганна Іванівна,
Київський національний торговельно-економічний
університет Міністерства освіти і науки України,
професор кафедри туризму та рекреації

кандидат економічних наук, доцент
Селютін Віктор Михайлович
Харківський державний університет
харчування та торгівлі Міністерства освіти
і науки України,
доцент кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності та туризму

Захист відбудеться «04» березня 2016 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.055.03 Одеського національного економічного університету за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 217.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеського національного економічного університету за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 211.

Автореферат розісланий «03» лютого 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради Н. А. Сиротенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Найважливішими завданнями для підприємств готельного господарства є залучення якомога більшої кількості клієнтів та підвищення їхньої лояльності. Розв'язати ці завдання без інноваційних рішень неможливо. Перебування у конкурентному середовищі вимагає від готелів гнучкості й адаптації до умов ринку готельних послуг. Труднощі освоєння ринкових можливостей в основному визначаються недостатньо ефективним управлінням підприємствами в готельному господарстві України порівняно з розвинутими країнами. Водночас вектор розвитку ринкових відносин за багатьма ознаками збігається і в Україні, і в країнах із розвинутою ринковою економікою. Вибір напрямів інноваційного розвитку готельних підприємств може бути забезпечений не тільки наявністю оптимальної системи управління й ефективного менеджменту, а й тим, щоб одержати інновацію у вигляді нового продукту, технології, методів організації й менеджменту, що є результатом інноваційного процесу. Важливо не тільки одержати нововведення з мінімальними витратами, а й саме нововведення як інноваційний потенціал, що може забезпечити додатковий прибуток за рахунок інноваційних розробок у майбутньому.

Теоретичною й методологічною основою дисертаційної роботи стали дослідження провідних вітчизняних і зарубіжних учених із питань інновацій та інноваційного потенціалу: Ю. М. Бажала, І. Т. Балабанова, В. І. Биркович, Н. О. Власової, В. М. Геєця, Г. Я. Гольдштейна, А. В. Гриньова, В. І. Громеки, С. М. Ілляшенко, С. Д. Ільєнкової, Н. В. Краснокрутської, Л. С. Мартюшевої, М. Ю. Портера, А. І. Пригожина, В. Ф. Семенова, Р. А. Фатхутдінова, О. С. Федоніна, Г. В. Широкової, Й. А. Шумпетера.

Економічну потребу інновацій у сфері туризму обґрунтували такі науковці: Г. Ю. Александрова, О. В. Борисова, В. Г. Герасименко, Є. Б. Доброжанська, Л. Ілієва, М. І. Кабушкін, В. А. Квартальнов, Я. Коралієв, С. О. Кузь, О. В. Лесникова, Н. М. Малахова, Ю. А. Матюхіна, М. О. Міхно, С. В. Мельниченко, Г. І. Михайліченко, В. С. Новіков, Г. Т. П'ятницька, В. М. Селютін, Т. І. Ткаченко, О. Д. Чудновський, Є. В. Яковенко, В. А. Янюшкін.

Досліджуючи наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, можна стверджувати, що, оскільки інновації все частіше стають елементом управління готельними підприємствами, актуальним сьогодні є оцінка їхнього інноваційного потенціалу та його соціально-економічного значення, прийняття рішень стосовно розробки й застосування інноваційних проектів у готельному господарстві України. Необхідність удосконалення теоретичних і методичних основ з оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства, їх практична значущість обумовили актуальність обраної теми дисертаційної роботи, її мету та основні завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано в межах держбюджетних науково-дослідних тем кафедри економіки та управління туризмом Одеського національного

економічного університету: «Економічні засади функціонування та розвитку спеціалізованих туристичних ринків Одеського регіону» (ДР № 0110U002460, 2010-2012 рр.) – особистий внесок автора полягає у виявленні особливостей функціонування ринку готельних послуг Одеської області на підставі дослідження основних показників діяльності підприємств готельного господарства даного регіону, визначенні місця Одещини на ринку лікувально-оздоровчого туризму України за основними показниками діяльності лікувально-оздоровчих закладів, аналізі структури та ємності лікувально-оздоровчої бази Одеського регіону; «Аналіз і оцінка туристично-рекреаційного потенціалу Одеської області та визначення шляхів його раціонального використання» (ДР № 0113U000653, 2013-2015 рр.) – особистий внесок полягає у визначенні концептуальних засад дослідження туристично-рекреаційного потенціалу регіону, а також у розробленні методики оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства та застосуванні її на практиці.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад та розробці методичного інструментарію щодо оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства.

Поставлена мета передбачає вирішення таких **завдань:**

− уточнити сутність понять «готельне підприємство», «підприємство готельного господарства» та «інноваційний потенціал підприємства готельного господарства»;

− дослідити теоретико-методичні засади інновацій і систематизувати напрями їхнього використання на підприємствах готельного господарства;

− визначити основні етапи дослідження інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства;

− провести аналітичний огляд та систематизацію основних методик оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства;

− обґрунтувати вибір математико-статистичних методів, розробити систему показників і методичний інструментарій оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства;

− діагностувати сучасний стан і тенденції інноваційної діяльності підприємств готельного господарства згідно з авторською методикою;

− розробити практичні рекомендації щодо підвищення рівня інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства.

Об'єкт дослідження – процес оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти, принципи та методи оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства.

Методи дослідження. Для досягнення мети дисертаційної роботи та реалізації поставлених завдань використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: абстракції, систематизації, теоретичного узагальнення та порівняння – для уточнення понятійного апарату, визначення класифікаційних ознак інновацій та інноваційного потенціалу, обґрунтування напрямів оцінки інноваційного потенціалу і системи показників; метод порівняльного аналізу – для дослідження термінологічного апарату національних стандартів України по

засобах розміщення та інших нормативно-правових документів про туризм; математико-статистичні методи – для проведення аналізу основних показників розвитку підприємств готельного господарства України та Одеської області; графічний метод – для наочного подання результатів досліджень; метод експертних оцінок – для дослідження стану інноваційної діяльності підприємств готельного господарства; таксономічний метод (на основі метрик відстані та подібності) – при оцінюванні рівнів інноваційного потенціалу досліджуваних об'єктів; метод кластерного аналізу – для виділення та вивчення окремих груп сукупності готельних підприємств.

Інформаційною базою дослідження слугували наукові праці та прикладні розробки вітчизняних та зарубіжних учених і практиків із питань інноваційної діяльності, законодавчі акти Верховної Ради України, постанови Кабінету Міністрів України та центрального органу виконавчої влади у сфері туризму, національні стандарти по засобах розміщення туристів. Емпіричною базою дослідження стали офіційні матеріали Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Одеській області, Державного агентства України з туризму і курортів, показники статистичної та фінансової звітності сукупності підприємств готельного господарства, результати анкетування, власні спостереження та аналітичні розрахунки, періодичні видання, дані мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад та вдосконаленні практичного інструментарію для оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства.

Найбільш вагомими науковими результатами дисертаційної роботи є такі:

удосконалено:

– теоретичний підхід до диференційованого спрямування інновацій, що передбачає впровадження нових типів послуг та технологій, організаційно-управлінських рішень та маркетингових заходів й уможливлює врахування особливостей функціонування підприємств готельного господарства;

– визначення поняття «інноваційний потенціал підприємств готельного господарства», яке, на відміну від існуючих, ураховує особливості функціонування підприємств готельного господарства, підкреслює принципові характеристики та основні галузеві функції;

– методичний підхід до аналізу та оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства з використанням багатовимірних статистичних методів (класичної та модифікованої таксономії), що, на відміну від існуючих, дозволяє з урахуванням особливостей готельних підприємств поєднати кількісні та якісні показники, а також окреслити можливі шляхи розвитку та зростання інноваційного потенціалу готельного підприємства;

– підхід щодо визначення етапів дослідження інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства, який, на відміну від існуючих, дозволяє сформувати реальні умови для прояву і нарощення синергетичного впливу на інноваційний розвиток підприємств готельного господарства;

– систему складових та ознак-симптомів інноваційного потенціалу готельного підприємства, яка, на відміну від існуючих, ураховує як кількісні,

так і якісні показники, що дозволяє враховувати специфічні особливості діяльності підприємств готельної галузі;

набули подальшого розвитку:

– сутнісні характеристики понять: «готель», «готельне господарство», «підприємство готельного господарства», що містяться у нормативно-правових документах України, авторське тлумачення яких, на відміну від існуючих, засновано на припущенні, що заклади готельного господарства можуть бути зареєстровані не тільки як юридичні особи-підприємства, а й як фізичні особи-підприємці;

– підхід до вдосконалення організації розвитку інноваційної діяльності підприємств готельного господарства, який, на відміну від існуючих, полягає у включенні її до переліку пріоритетних напрямів розвитку інноваційної діяльності в Україні, а також в обов'язковому обстеженні інноваційної діяльності готельних підприємств за допомогою спеціальної форми статистичної звітності.

Практичне значення одержаних результатів. Основні теоретичні та практичні положення, викладені у дисертаційній роботі, дають змогу підприємствам готельного господарства вирішувати проблеми оцінки інноваційного потенціалу в сучасних умовах господарювання, а також можуть бути використані при розробці окремих положень законодавчих і нормативних документів.

Висновки та пропозиції дисертаційної роботи використовуються в діяльності ТОВ «Муніципальний туристичний інформаційний центр» (акт № 3/07-1 від 03.07.2015 р.) та Департаменту культури та туризму Одеської міської ради (довідка № 01-21/523 від 08.09.2015 р.).

Основні результати проведеного дослідження впроваджено у практичну діяльність окремих підприємств готельного господарства: ТОВ «Дотик природи» (акт № 37 від 07.03.2014 р.), ТОВ «Фудмаркет Олександрівський» (акт № 17 від 05.04.2014 р.), ПП «Гранд Марін» (довідка № 23 від 31.08. 2015 р.).

Теоретичні та методичні розробки використовуються у навчальному процесі Одеського національного економічного університету при викладанні дисциплін «Організація готельного господарства», «Менеджмент готельно-ресторанного господарства» та «Інноваційні технології в туризмі» (довідка № 01-17/1827 від 06.10.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, у якій відображено підхід до оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства. Теоретичні обґрунтування, практичні розробки, висновки та рекомендації, що містяться в дисертаційній роботі, одержані автором особисто на основі аналізу й узагальнення теоретичного і практичного матеріалу. Серед наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використані лише самостійно напрацьовані ідеї, положення та висновки, про що вказано в переліку наукових праць.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові результати

дослідження апробовано на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, а саме: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Світові кризи: причини і наслідки» (м. Одеса, 28 лютого 2013 р.), Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Перспективи розвитку туристичної індустрії в Україні: регіональні аспекти» (м. Умань, 22 березня 2013 року), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Процеси сучасної глобалізації і Україна» (м. Одеса, 27 березня 2013 р.), XI Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів і докторантів «Менеджмент підприємницької діяльності» (м. Сімферополь, 4-5 квітня 2013 р.), Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 45-річчю факультету міжнародної економіки «Актуальні проблеми розвитку економіки в контексті глобальних викликів» (м. Одеса, 19-20 вересня 2013 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих учених «Сучасні проблеми розвитку туризму та індустрії гостинності» (м. Донецьк, 13-14 листопада 2013 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка країни: стан, досягнення та перспективи подальшого співробітництва з країнами ЄС» (м. Одеса, 19-20 вересня 2014 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Виробничо-експортний потенціал національної економіки» (м. Ужгород, 3-4 жовтня 2014 р.), II Міжнародній науково-практичній конференції «Туризм і гостинність в Україні: стан, проблеми, тенденції, перспективи розвитку» (м. Черкаси, 16-17 жовтня 2014 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Теорія, практика та інновації розвитку туристичної та готельно-ресторанної індустрії» (м. Умань, 28-29 травня 2015 р.), IV Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (м. Одеса, 18 вересня 2015 р.).

Публікації. Основні положення дисертації висвітлено у 21 науковій праці загальним обсягом 11,52 д.а., особисто автору належить 10,22 д.а., із них: 3 параграфи у колективній монографії; 8 статей у наукових фахових виданнях, 3 статті у зарубіжних виданнях та виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз; 9 публікацій – за результатами участі в роботі всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи – 298 сторінок, із них 189 сторінок – основний текст. Список використаних джерел, що складається із 305 найменувань, розташовано на 32 сторінках. Матеріали дисертації містять 30 таблиць, 22 рисунки, а також 20 додатків, розміщених на 75 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано мету, завдання, об’єкт і предмет дослідження, визначено методологічну основу і методи дослідження, обґрунтовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено дані про їхню апробацію.

У **першому розділі «Теоретичні основи оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства»** досліджено основні проблемні питання, пов'язані з термінологічним апаратом нормативно-правової бази засобів розміщення України; проаналізовано основні показники розвитку та стан інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств готельного господарства України та Одеської області; розглянуто економічну сутність та зміст основних понять про інновації з урахуванням особливостей функціонування підприємств готельного господарства; узагальнено та систематизовано наявні класифікації інновацій для підприємств готельного господарства; проаналізовано основні підходи до визначення сутності та структури інноваційного потенціалу підприємства та запропоновано схему дослідження інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства, що містить послідовний опис етапів та методику.

Найважливішою складовою галузі туризму є готельне господарство, успішна діяльність якого спроможна активізувати розвиток вітчизняної економіки та поліпшити загальний імідж держави на міжнародній арені. На підставі проведеного критичного аналізу нормативно-правових документів України з готельного господарства, а також спеціалізованої наукової літератури виявлено недоліки, які існують у термінологічному апараті щодо засобів розміщення. Запропоновано вилучити із дефініцій «готель» та «аналогічний засіб розміщення» вказівку на те, що вони повинні бути зареєстрованими тільки як юридичні особи-підприємства. Викладено в авторській редакції такі терміни, як «готельне господарство» та «підприємство готельного господарства».

Термін «готельне господарство» інтерпретовано як форму підприємництва, яка здійснюється суб'єктами господарювання, представленими у вигляді готелів та аналогічних засобів розміщення, з метою надання готельних послуг з обов'язковим обслуговуванням. «Підприємством готельного господарства» пропонується вважати заклад готельного господарства, створений у вигляді юридичної особи, який здійснює господарську діяльність та зареєстрований в установленому законом порядку.

В умовах сьогодення чітко простежується залежність економічного розвитку держави від ступеня і масштабу впровадження інновацій. Проаналізувавши базове поняття «інновація», було уточнено його визначення для підприємств готельного господарства як новостворені (застосовані) і/або вдосконалені конкурентоспроможні готельні послуги, технології, організаційно-управлінські та маркетингові заходи, які суттєво поліпшують якість обслуговування.

Останнім часом особливо актуалізовано питання систематизації інновацій, які сприяють ефективності прийняття управлінських рішень. Дослідження підходів до систематизації інновацій виявило існування різних поглядів щодо набору відповідних ознак, наявності або відсутності системності в їх групуванні. Ураховуючи наукові погляди на розвиток інноваційного потенціалу готелів, у дослідженні систематизовано напрями використання інновацій на підприємствах готельного господарства (рис.1).

Рис. 1 — Систематизація напрямів використання інновацій на підприємствах готельного господарства

Джерело: удосконалено автором

Для підприємств готельного господарства в роботі систематизовано та додано такі напрями використання інновацій, як: нові послуги, сервісні методи, дизайн та інтер'єр (продуктові інновації), методи просування готельної послуги, інноваційні програми розширення клієнтської бази (маркетингові інновації), методи набору та управління персоналом, оптимізація функціонально-ієрархічної та територіальної структури підприємств, розвиток партнерських відносин (організаційно-управлінські інновації), технології управління готелем, інформаційні технології в системі бронювання та резервування, види матеріально-технічного забезпечення обслуговування, екологічні напрями обслуговування туристів (процесні інновації).

Уточнено, що інноваційний потенціал підприємства готельного господарства – це система факторів та складових, яка забезпечує здатність підприємства впроваджувати та виробляти готельні інновації з метою досягнення успіху та підвищення рівня конкурентоспроможності. На основі аналізу підходів щодо дослідження структури інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства охарактеризовано й наведено у роботі власний підхід до її вивчення, який передбачає послідовне проходження шести етапів дослідження (рис. 2).

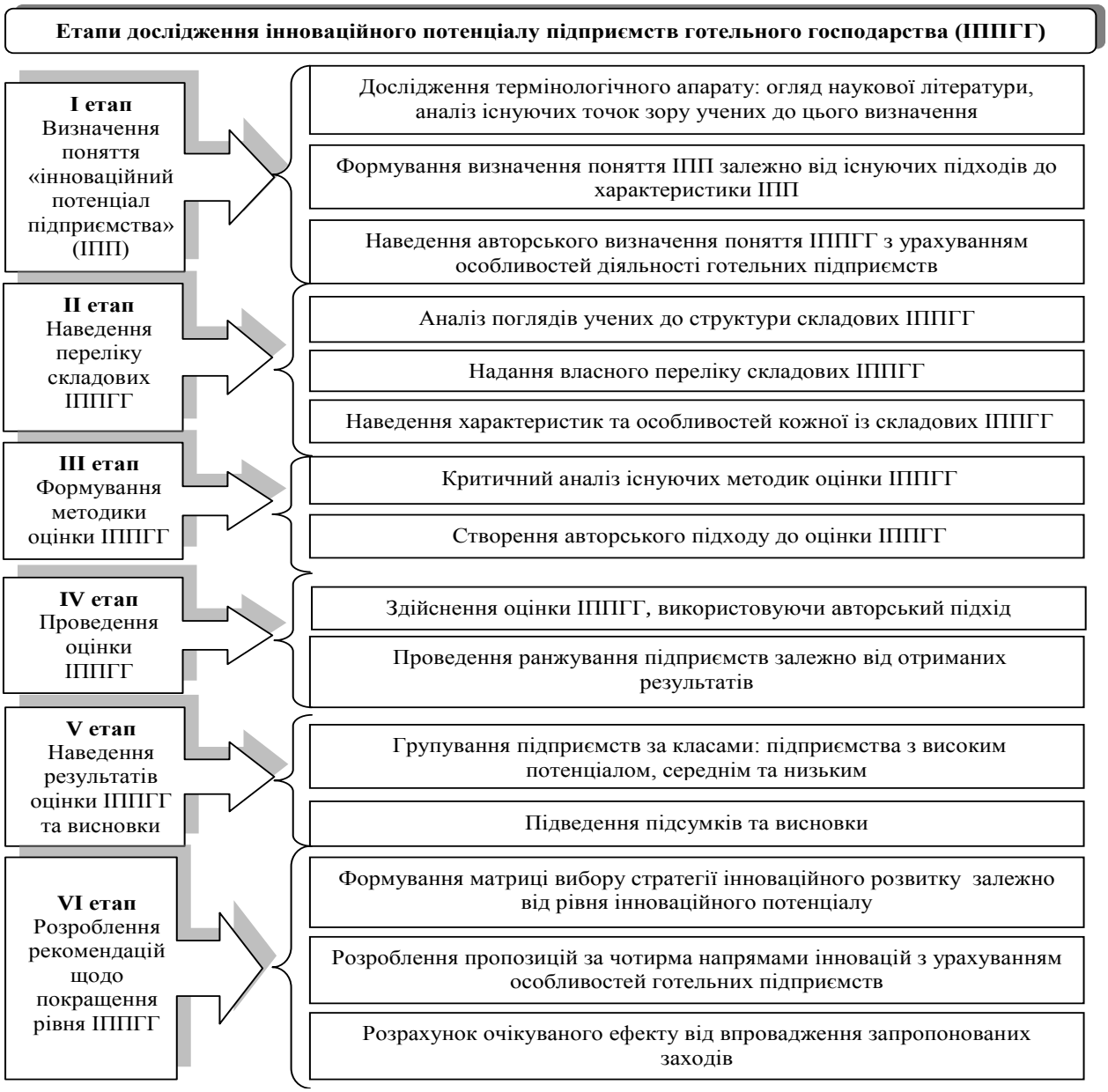

Рис. 2. – Структура дослідження інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства

Джерело: розроблено автором

Серед пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в Україні, які визначені Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», можна виділити такі, що знайдуть відображення у готельному господарстві. Це означає, що засоби розміщення не менше ніж інші сектори економіки потребують розвитку на інноваційній основі. У зв'язку з цим виявлено об'єктивну необхідність у розробці, впровадженні та реалізації комплексу заходів щодо покращення інноваційної діяльності готелів.

Спеціальної звітності про стан інноваційної діяльності готелів та ресторанів України на сьогодні не існує. Власне тому запропоновано органам статистики впровадити обов'язковий збір інформації про здійснення інноваційної діяльності готельними підприємствами за допомогою форми

статистичної звітності № ІНН (один раз на два роки) «Обстеження інноваційної діяльності підприємства». Такий захід допоможе усунути брак інформації про стан впровадження інновацій на підприємствах готельного господарства та сприятиме розвитку їхньої інноваційної діяльності.

При здійсненні інноваційної діяльності важливого значення набуває проведення оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства, яку пропонується розглядати як систему дій з ідентифікації стану готельного підприємства за критерієм готовності до сприйняття інновацій та можливості прийняття відповідних управлінських рішень щодо підвищення рівня інноваційного потенціалу.

У **другому розділі «Методичні підходи до оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства»** проаналізовано основні методичні підходи щодо визначення оцінки інноваційного потенціалу підприємств, досліджено властивості математико-статистичних методів та запропоновано власний підхід, заснований на поєднанні методу експертних оцінок та таксономічного аналізу.

Аналіз існуючих у сучасній науковій літературі підходів та методик до оцінки інноваційного потенціалу підприємств дозволяє сформулювати основні передумови до розробки певної схеми. По-перше, характерним моментом для всіх розглянутих методик і підходів є складність у встановленні причинно-наслідкових зв’язків між показниками, що характеризують інноваційний потенціал. Це насамперед пов’язано з особливостями інноваційної діяльності підприємства, які формуються залежно від його специфіки, галузевої належності, регіональних можливостей та інших характеристик. По-друге, оцінка інноваційного потенціалу повинна припускати наявність «базового рівня» показників, згідно з яким і буде визначатися якісне значення фактичної величини. По-третє, величина інноваційного потенціалу підприємства є основою для визначення конкурентоспроможності підприємства та визначальним параметром для розробки інноваційної стратегії розвитку підприємства.

Ураховуючи результати проведеного дослідження та існування певних труднощів, виникає необхідність розробки авторського підходу до оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства, беручи до уваги їхню специфіку (рис. 3).

Пропонується застосовувати структурно-логічну схему оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства, яка складається з чотирьох етапів.

Автором аргументовано, що на першому етапі необхідно проводити аналіз фінансово-економічних показників господарської діяльності готельного підприємства; на другому етапі – зробити оцінку атрактивної складової підприємств готельного господарства та визначити показники обсягу готельних послуг; на третьому етапі – здійснити експертне дослідження інноваційної та кадрової складової підприємств готельного господарства; на четвертому етапі – провести оцінку рівня інноваційного потенціалу готельного підприємства за допомогою багатовимірних математико-статистичних методів.

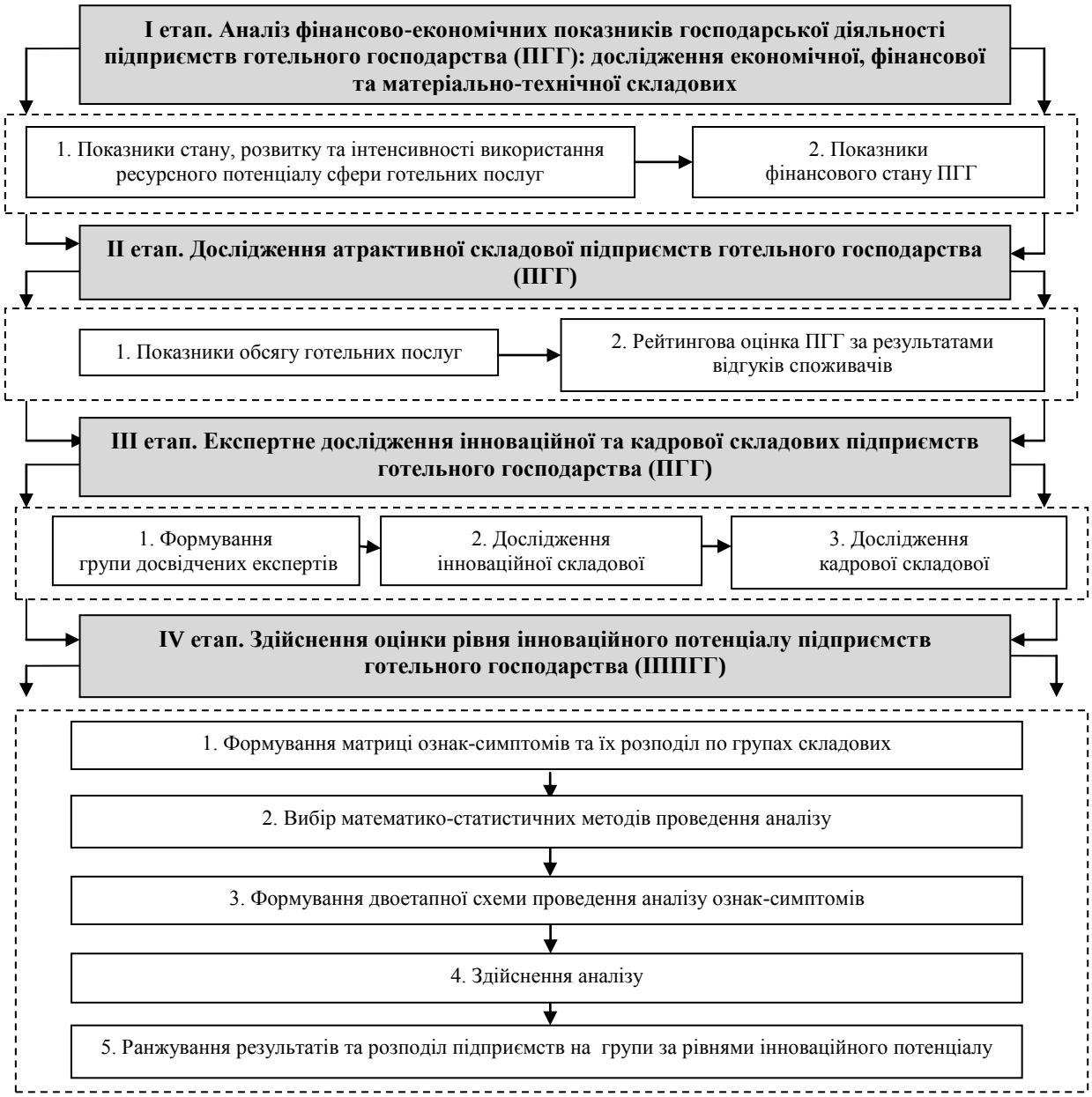

Рис. 3 – Структурно-логічна схема здійснення оцінки рівня інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства

Джерело: розроблено автором

Дослідження основних методів оцінки інноваційного потенціалу підприємства та відповідних показників дозволило сформувати власну систему ознак-симптомів для кожної групи складових (рис. 4).

Оцінку інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства доцільно проводити на основі таких показників: рентабельність (збитковість) реалізованої послуги, витрати на 1 грн. реалізованої послуги, продуктивність праці на одного робітника ПГГ, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт автономії, фондоємність, фондоозброєність, коефіцієнт завантаження готелю, рейтингова оцінка готелю в мережі Інтернет, інноваційний індекс та рівень кадрового потенціалу.

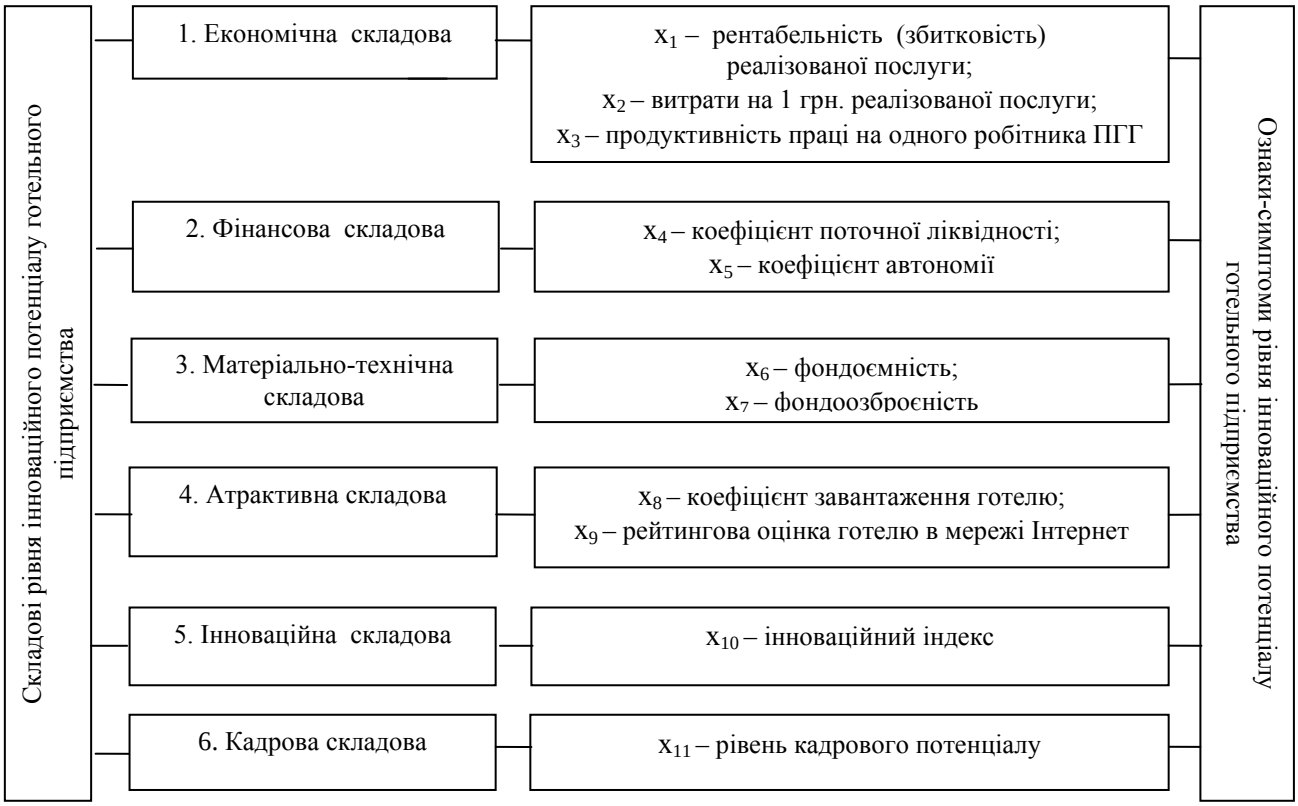

Рис. 4. ─ Складові та ознаки-симптоми оцінки латентного показника рівня інноваційного потенціалу підприємства готельного господарства

Джерело: розроблено автором

Для проведення подальшого аналізу використовується двоетапна схема оцінки рівня інноваційного потенціалу готельного підприємства, яка передбачає дослідження ознак-симптомів окремо по кожній групі компонентів.

У **третьому розділі «Забезпечення реалізації науково-методичного підходу до оцінки рівня інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства»** здійснено практичне застосування розробленого підходу до оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства на основі її складових шляхом послідовного залучення багатовимірних методів, а також запропоновано напрямки, що забезпечують підвищення рівня інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства.

На підставі авторського алгоритму, який ураховує аналіз фінансово-економічних показників господарської діяльності, дослідження атрактивної складової, а також експертне дослідження інноваційної та кадрової складових, проведено підготовку до оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства. Отриманні під час дослідження показники виступили як ознаки-симптоми у подальшому аналізі.

Апробацію алгоритму оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства було здійснено за допомогою методу таксономії та на основі класичного, модифікованого та об’єднаного алгоритмів за двоетапною схемою (табл. 1).

Відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації»

вибірку формують підприємства у знеособленому вигляді (підприємства А, Б, В, Г, Д, Е, Ж, З, И, К).

Таблиця 1 — Порівняння результатів багатомірної оцінки рівня інноваційного потенціалу готельних підприємств м. Одеси за класичною, модифікованою та об'єднаною таксономією

Назва підприємства	Таксономія					
	класична		модифікована		об'єднана	
	μ_i	Ранг	d_i^*	Ранг	d_{oi}	Ранг
А	0,4409	9	0,3872	9	0,4107	9
Б	0,4281	10	0,3177	10	0,3696	10
В	0,5192	6	0,4743	8	0,4928	8
Г	0,5163	7	0,4901	7	0,4993	7
Д	0,5192	8	0,5132	5	0,5122	6
Е	0,5271	5	0,4905	6	0,5047	5
Ж	0,6861	2	0,6436	2	0,6596	1
З	0,5802	3	0,5866	4	0,5790	4
И	0,6303	1	0,6756	1	0,6481	2
К	0,5731	4	0,5975	3	0,5809	3

Джерело: розраховано автором за результатами таксономічного аналізу

Дані, отримані за методом об'єднаної таксономії, є максимально наближеними до реальності, тому автором пропонується дотримуватися результатів, одержаних саме за цим методом.

На основі дослідження стану інноваційної діяльності готельних підприємств доцільно розподілити їх рівномірно за ступенем інноваційного потенціалу за такою шкалою: низький рівень – 0-0,25, середній рівень – 0,25-0,50, високий рівень – 0,50-0,75, дуже високий рівень – 0,75-1.

Результати оцінки, представлені у табл. 1, дозволили розподілити підприємства готельного господарства залежно від рівня інноваційного потенціалу за такими ступенями: «високий рівень» та «середній рівень». Такий розподіл засвідчує помірний інноваційний розвиток готельних підприємств м. Одеси.

Продовженням методичного підходу є етап підвищення рівня інноваційного потенціалу, який передбачає впровадження рекомендацій з удосконалення інноваційної діяльності та розрахунок їх економічного ефекту (рис. 5). Внесено пропозиції щодо підвищення рівня інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства за рахунок упровадження таких заходів: створення нових інфраструктурних об'єктів у готелях Ж та З (продуктова інновація), застосування таргетованої реклами у готелях А та Б (маркетингова інновація), покращення системи мотивації персоналу у готелях И та К (організаційно-управлінська інновація), упровадження енергозберігаючої технології «Система контролю доступу» у готелях В, Г, Д, Е (процесна інновація).

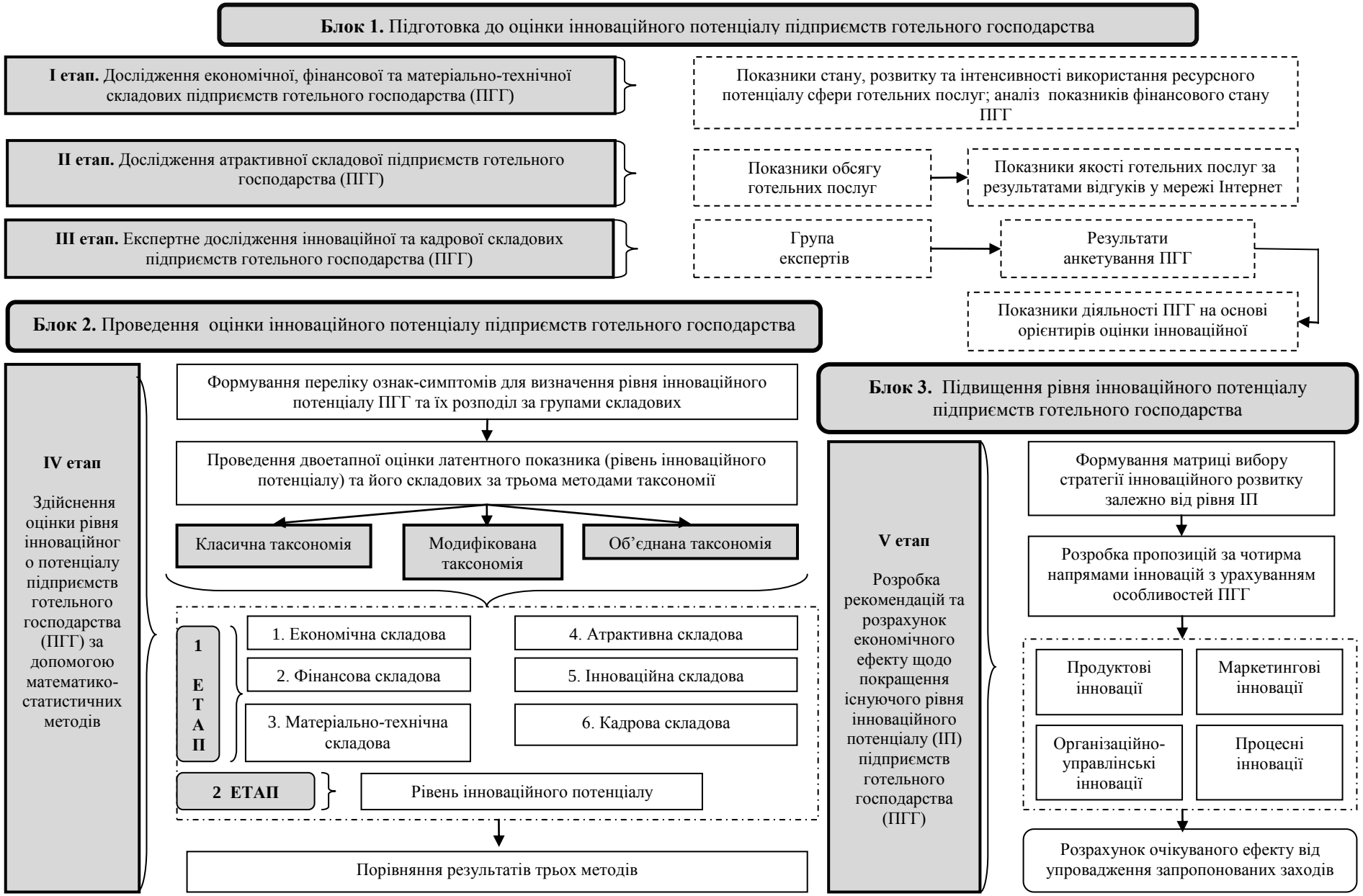

Рис. 5 – Структурно-логічна схема забезпечення підвищення рівня інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства

Джерело: розроблено автором

Отже, за підсумками проведеного дослідження, за допомогою запропонованої структурно-логічної схеми виявляється можливість оцінити рівень інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства, а також знайти резерви щодо покращення їхнього інноваційного стану.

Підхід до оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства, що пропонується у дисертаційній роботі, дозволяє враховувати як кількісні, так і якісні показники діяльності підприємства, а також фактори зовнішнього середовища, дозволяючи сформувати альтернативні варіанти вирішення завдань інноваційного розвитку в умовах мінливої ринкової кон'юнктури.

Методика оцінки інноваційного потенціалу є гнучкою, тому за необхідності можна адаптувати склад і кількість використовуваних показників, оцінити вплив планованих заходів на інноваційний потенціал підприємства, визначити можливі шляхи підвищення рівня інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання щодо обґрунтування теоретико-методичних засад та розробки методичного інструментарію оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства. За основними результатами дисертаційної роботи зроблено такі висновки:

1. Розкрито сутність та надано авторські визначення понять «готельне господарство» та «підприємство готельного господарства», а також рекомендовано вилучити із дефініцій «готель» та «аналогічний засіб розміщення» вказівку на те, що вони повинні бути зареєстрованими тільки як юридичні особи-підприємства. Виділено місце підприємств готельного господарства в структурі закладів сфери туризму. Запропоновано впровадження авторського визначення терміну «інноваційний потенціал готельного підприємства». Проведено аналіз сучасного стану інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств готельного господарства України та Одеської області, який дозволив виявити ситуаційне погіршення інвестиційної привабливості готельно-ресторанної галузі. У результаті дослідження пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в Україні встановлено, що з-поміж них можна виділити такі, які знайдуть відображення у готельному господарстві.

2. Досліджено теоретико-методичні засади інновацій та систематизовано напрями їхнього впровадження на підприємствах готельного господарства. У результаті систематизації інновацій в готельному господарстві наявні класифікації доповнено такими напрямами, як: продуктові інновації, маркетингові інновації, організаційно-управлінські інновації, процесні інновації, відповідно до потреб формування оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства.

3. З метою формування чіткого уявлення щодо процесу визначення

інноваційного потенціалу розроблено його авторське бачення у вигляді підходу щодо дослідження етапів його структури з урахуванням галузевих особливостей. Розглянуто погляди дослідників щодо формування системи ресурсів, які складають поняття «інноваційний потенціал підприємства». Запропоновано власний перелік складових для оцінки інноваційного потенціалу готельного підприємства. Запропоновано впровадження авторського визначення терміну «оцінка інноваційного потенціалу готельного підприємства».

4. Узагальнено існуючі методичні підходи до оцінки інноваційного потенціалу підприємства, підкреслено їх переваги та недоліки. З'ясовано, що більшість із існуючих в економічній літературі та практиці методів оцінки інноваційного потенціалу підприємств не є універсальними та досконалими. Дискусійними, недостатньо розробленими та мало висвітленими залишаються питання обґрунтування теоретико-методичних засад та розробки методичного інструментарію щодо оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства.

5. Обґрунтовано й доведено, що вимоги систематизації та вдосконалення процесу оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства найкраще задовольняє таксономічний метод порівняльного багатовимірного аналізу. Запропоновано схему взаємозв'язку складових та ознак-симптомів рівня інноваційного потенціалу готельного підприємства, яка передбачає розподіл одинадцяти показників на шість компонентних груп. Розроблено структурно-логічну схему оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства на основі дворівневої схеми оцінки латентного показника (рівень інноваційного потенціалу) та його складових.

6. На підставі запропонованого автором підходу діагностовано сучасний стан і тенденції інноваційної діяльності підприємств готельного господарства м. Одеси. Виявлено готельні підприємства з високим та середнім рівнем інноваційного потенціалу, обґрунтовано авторські рекомендації щодо практичного поліпшення стану інноваційної діяльності цих готелів.

7. У результаті оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства запропоновано підхід щодо підвищення рівня інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства. Обґрунтовано доцільність застосування матриці вибору інноваційної стратегії залежно від рівня інноваційного потенціалу та розроблено систему рекомендацій, спрямованих на покращення інноваційної діяльності готельних підприємств.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділи в колективних монографіях:

1. Ринки туристичних послуг: стан і тенденції розвитку: монографія / за заг. ред. професора В. Г. Герасименка. – Одеса : Астропринт, 2013. – 304 с. (20,9 д. а.). *Особистий внесок здобувача – 1,4 д.а.: у розділі 3.4. «Тенденції розвитку ринку готельних послуг Одеського регіону». – С. 158-169 (здійснено аналіз основних показників діяльності підприємств готельного господарства*

Одеської області, виявлено особливості функціонування ринку готельних послуг Одеського регіону); у розділі 4.1. «Місце Одеського регіону на ринку лікувально-оздоровчих послуг». – С. 191-205 (проведено аналіз показників діяльності лікувально-оздоровчих закладів України та Одеського регіону, виявлено регіони-лідери за кількістю лікувально-оздоровчих закладів в Україні); у розділі 4.2. «Сучасний стан лікувально-оздоровчої бази Одеського регіону». – С. 205-210 (проаналізовано структуру лікувально-оздоровчої бази Одеської області по окремих типах закладів та визначено ємність лікувально-оздоровчої бази Одещини в розрізі її адміністративно-територіальних одиниць).

Статті у наукових фахових виданнях:

2. Галасюк К. А. Готельні ланцюги в сучасній індустрії гостинності / К. А. Галасюк // Науковий вісник ОНЕУ. – Одеса : ОНЕУ, 2012. – № 21 (173). – С. 127-135 (0,75 д.а.).

3. Галасюк К. А. Інновації як інструмент подолання кризових явищ на підприємствах готельного господарства / К. А. Галасюк // Науковий вісник ОНЕУ : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Процеси сучасної глобалізації і Україна». – Одеса : ОНЕУ, 2013. – № 2 (181). – Т. І. – С. 13-21 (0,63 д.а.).

4. Галасюк К. А. Проблемні питання щодо визначення базових понять інноватики в сфері туризму / К. А. Галасюк // Науковий вісник ОНЕУ : матеріали Всеукраїнської наукової конференції студентів та аспірантів «Світові кризи: причини і наслідки». – Одеса : ОНЕУ, 2013. – № 3 (182). – С. 159-167 (0,63 д.а.).

5. Галасюк К. А. Аналіз стану та динаміки інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств готельного господарства / К. А. Галасюк, В. Г. Герасименко // Культура народов Причерноморья : научный журнал. – Симферополь : ТНУ им. В. И. Вернадского, 2013. – № 265. – Т. 2. – С. 135-140 (0,72 д.а.). *Особистий внесок здобувача – 0,36 д.а.: проаналізовано структуру інвестицій у розвиток готелів та ресторанів Одеської області, розглянуто інвестиційну діяльність та витрати підприємств готельного та ресторанного господарства Одеської області на інформатизацію, визначено перспективи розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств готельного господарства Одеської області.*

6. Галасюк К. А. Сучасний стан та діяльність готельних підприємств Одеського регіону / К. А. Галасюк // Економіка. Управління. Інновації. – Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – № 2 (12) (0,81 д.а.).

7. Галасюк К. А. Дослідження функціонування готельних підприємств у мережі Інтернет / К. А. Галасюк // Вісник соціально-економічних досліджень ОНЕУ. – Одеса : ОНЕУ, 2014. – № 54 (3). – С. 90-94 (0,44 д.а.).

8. Галасюк К. А. Аналіз існуючих методик оцінки інноваційного потенціалу підприємств сфери туризму / К. А. Галасюк // Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2015. – № 1 (4). – С. 98-101 (0,63 д.а.).

9. Галасюк К. А. Основні підходи до оцінки інноваційного потенціалу підприємства / К. А. Галасюк // Вісник Дніпропетровського університету. – Дніпропетровськ : ДНУ ім. Олеся Гончара, 2015. – № 2. – С. 55–60 (0,63 д.а.).

Публікації у виданнях іноземних держав та виданнях України, що включені до наукометричних баз:

10. Galasiuk K. Influence de mondialisation sur le développement innovant des entreprises de l'hôtellerie / K. Galasiuk // L'Association 1901 SEPIKE. – 2014. – № 5. – P. 122-127 (0,63 д.а.).

11. Galasiuk K. Evaluation of present state and dynamics of the investment activity of hotel business in Ukraine / K. Galasiuk, V. Gerasymenko // Journal of Social Sciences. – 2014. – № 13 (25). – P. 275-288 (1,19 д.а.). *Особистий внесок здобувача – 0,6 д.а.: розглянуто основні показники діяльності готельних підприємств України, проаналізовано динаміку показників інвестиційної діяльності підприємств готельного господарства України.*

12. Галасюк К. А. Дослідження сутності, структури та оцінки інноваційного потенціалу підприємства // Economics and Management: Challenges and Perspectives: Collection of scientific articles. – «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education. – Vienna, 2015. – P. 418-421 (0,44 д.а.).

Публікації за результатами участі в конференціях:

13. Галасюк К. А. Інноваційний розвиток як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємств готельного господарства / К. А. Галасюк // Перспективи розвитку туристичної індустрії в Україні : регіональні аспекти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Умань, 22 березня 2013 р.). – Умань : Візаві, 2013. – С. 109-112 (0,19 д.а.).

14. Галасюк К. А. Сучасні технологічні інновації на підприємствах готельного господарства / К. А. Галасюк // Менеджмент предпринимательской деятельности : материалы XI Всеукраинской научно-практической конференции студентов, аспирантов и докторантов (Симферополь, 4-5 апреля 2013 г.). – Симферополь : ДИАЙПИ, 2013. – С. 323-325 (0,19 д.а.).

15. Галасюк К. А. Формування мережі малих готелів у контексті впровадження організаційних інновацій / К. А. Галасюк, С. С. Галасюк, О. В. Гусєва // Актуальні проблеми розвитку економіки в контексті глобальних викликів : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 45-річчю факультету міжнародної економіки (Одеса, 19-20 вересня 2012 р.). – Одеса : Атлант, 2013. – С. 257-259 (0,3 д.а.). *Особистий внесок здобувача – 0,1 д.а.: розроблено перспективні напрямки вступу малих готелів до регіональної готельної мережі.*

16. Галасюк К. А. Міжнародні готельні ланцюги як ініціатори впровадження інновацій в туристичну сферу / К. А. Галасюк // Сучасні проблеми розвитку туризму та індустрії гостинності : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених

(Донецьк, 13-14 листопада 2013 р.). – Донецьк : ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2013. – С. 55-58 (0,38 д.а.)

17. Галасюк К. А. Впровадження маркетингових інновацій на підприємствах готельного господарства / К. А. Галасюк // Економіка країни : стан, досягнення та перспективи подальшого співробітництва з країнами ЄС : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Одеса,19-20 вересня 2014 р.). – Одеса : ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2014. – С. 91-93 (0,25 д.а).

18. Галасюк К. А. Стан залучення іноземних інвестицій у готельне господарство України / К. А. Галасюк // Виробничо-експортний потенціал національної економіки : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Ужгород, 3-4 жовтня 2014 р.). – Ужгород : УжНУ, 2014. – С. 146-148 (0,31 д.а).

19. Галасюк К. А. Інтернет як чинник розвитку підприємств готельного господарства / К. А. Галасюк, Л. І. Ліптуга // Туризм і гостинність в Україні : стан, проблеми, тенденції, перспективи розвитку : матеріали ІІ міжнародної науково-практичної конференції (Черкаси, 16-17 жовтня 2014 р.). – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2014. – С. 27-30 (0,32 д.а). *Особистий внесок здобувача – 0,16 д.а.: обґрунтовано значення ролі інформаційних комунікацій у розвитку сучасних підприємств готельного господарства.*

20. Галасюк К. А. Перспективи розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності закладів готельного господарства / К. А. Галасюк // Теорія, практика та інновації розвитку туристичної та готельно-ресторанної індустрії : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Умань, 28-29 травня 2015 р.). – Умань : Візаві, 2015. – С. 23-25 (0,19 д.а.).

21. Галасюк К. А. Класифікація інновацій на підприємствах готельного господарства // Економіка підприємства : сучасні проблеми теорії та практики : матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції (18 вересня 2015 р.). – Одеса : Атлант, 2015. – С. 105-106 (0,1 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Галасюк К. А. Оцінка інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Одеський національний економічний університет, Одеса, 2016.

У дисертації визначено теоретичні засади, досліджено методичні підходи та удосконалено практичний інструментарій оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства. Узагальнено та поглиблено теоретичні положення щодо визначення основних понять: «готельне господарство», «підприємства готельного господарства», «інноваційний потенціал підприємства готельного господарства»; обґрунтовано підхід щодо дослідження структури інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства. Запропоновано структурно-логічну схему оцінки інноваційного потенціалу з урахуванням галузевих особливостей підприємств готельного господарства.

Досліджено основні показники розвитку підприємств готельного господарства м. Одеси. Застосовано метод експертних оцінок та апробовано методичний підхід до оцінки інноваційного потенціалу підприємств готельного господарства з використанням багатовимірних математико-статистичних методів.

Надано рекомендації щодо підвищення рівня інноваційного потенціалу завдяки втіленню в діяльність підприємств готельного господарства інновацій за чотирма напрямками: продуктові інновації, маркетингові інновації, організаційно-управлінські інновації, процесні інновації.

Ключові слова: підприємства готельного господарства, оцінка, інноваційний потенціал, інновації, латентні показники, атрактивна складова.

АННОТАЦИЯ

Галасюк К. А. Оценка инновационного потенциала предприятий гостиничного хозяйства. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Одесский национальный экономический университет, Одесса, 2016.

В диссертации определены теоретические основы, исследованы методические подходы и усовершенствован практический инструментарий оценки инновационного потенциала предприятий гостиничного хозяйства. Обобщены и уточнены теоретические положения, касающиеся определения основных понятий: «гостиничное хозяйство», «предприятия гостиничного хозяйства», «инновационный потенциал предприятия гостиничного хозяйства», «оценка инновационного потенциала гостиничного предприятия».

Уточнено, что инновационный потенциал предприятия гостиничного хозяйства - это система факторов и составляющих, которая обеспечивает способность предприятия внедрять и производить гостиничные инновации для достижения успеха и повышения уровня конкурентоспособности.

Понятие оценки инновационного потенциала предприятий гостиничного хозяйства предлагается рассматривать как систему действий по идентификации состояния гостиничного предприятия по критерию готовности к восприятию инноваций и возможности принятия соответствующих управленческих решений по повышению уровня инновационного потенциала.

На основании официальных статистических данных рассчитаны основные показатели функционирования гостиничных предприятий Одесской области и определены тенденции их развития. Проанализировано современное состояние инновационно-инвестиционной деятельности предприятий гостиничного хозяйства Украины и Одесской области. Аргументирована необходимость использования инноваций, направленных на улучшение функционирования предприятий гостиничного хозяйства.

Исследование теоретико-методических основ относительно сущности инноваций и подходов к их классификации, существующих методов оценки уровня инновационного потенциала предприятий, позволило разработать

алгоритм оценки на основе составляющих путем использования многомерных статистических методов, в частности метода таксономии.

Проведено сегментирование гостиничных предприятий с помощью классического, модифицированного и объединенного алгоритмов таксономического анализа на основе двухуровневой оценки и даны рекомендации по повышению уровня инновационного потенциала.

Предложенный подход к оценке уровня инновационного потенциала предприятий прошел апробацию на базе отдельных предприятий гостиничного хозяйства г. Одессы. Результаты оценки позволили распределить предприятия гостиничного хозяйства в зависимости от уровня инновационного потенциала на высокий и средний уровни. Такое распределение свидетельствует об умеренном инновационном развитии гостиничных предприятий г. Одессы.

Предложены мероприятия, направленные на повышение уровня инновационного потенциала предприятий гостиничного хозяйства.

Ключевые слова: предприятия гостиничного хозяйства, оценка, инновационный потенциал, инновации, латентные показатели, аттрактивная составляющая.

ANNOTATION

Galasiuk K. A. The estimation of innovative potential of the hotel industry enterprises. – Manuscript.

The dissertation for the candidate of economic sciences degree on specialty 08.00.04 – Economics and Enterprises Management (by the types of economic activity). – Odessa National Economic University, Odessa, 2016.

The theoretical background is defined, the methodical approaches are researched and practical tools of innovative potential estimation of the hotel industry enterprises are improved in the given dissertation. The theoretical foundations, which define the following basic concepts: «hotel industry», «hotel industry enterprise», «innovative potential of the hotel industry enterprises», are generalized and extended. The approach to the research of the structure of innovative potential of the hotel industry enterprises is substantiated. A structural and logical scheme of innovative potential estimation, which is based on the sectoral characteristics of the hotel industry enterprises, is suggested in the thesis.

The basic indicators of the development of Odessa's hotel industry enterprises are studied. The method of an expert evaluation is implemented; the methodical approach to innovative potential estimation of hotel industry enterprises with the use of the multivariate mathematical-statistical methods is tested.

The recommendations for improving the innovative potential are given. The innovative potential could be improved due to the implementation of innovations in the activity of hotel industry enterprises. These innovations involve four spheres: product innovations, marketing innovations, organizational and managerial innovations, process innovations.

Key words: hotel industry enterprises, evaluation, innovation potential, innovation, latent indicators, attractive component.